

MİRAS, Kâmil

bat 1925 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Diyanet İşleri Riyâseti bütçesinin görüşülmesi sırasında onun da aralarında bulunduğu elli üç mebusun verdiği bir önergeyle yeni bir Kur'an tercüme ve tefsirinin hazırlanması, ayrıca uygun bir hadis kitabının Türkçe'ye çevrilmesi teklif edildi; oturum sonunda her iki faaliyet için bütçeye ödenek konulması kararlaştırıldı. Tefsir işi Elmalılı Muhammed Hamdi'ye, hadis kitabı olarak seçilen Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'inin muhtasarı *et-Tecridü's-şarih*'in tercüme ve şerhi görevi Babanzâde Ahmed Naim'e verildi. Ahmed Naim'in vefatı üzerine (13 Ağustos 1934) müsvedde halindeki III. cildin basıma hazırlanması ve kalan kısmın tamamlanması işini devralan Kâmil Miras on yıl içinde bu çalışmayı bitirdi.

Kâmil Miras'ın ders verdiği öğretim kurumları arasında kendisine profesörlük unvanını kazandıran Dârülfünûn-ı Şâhâne'nin özel bir yeri bulunmaktadır. 1927'de Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sonra erince medreselerin kapanmış olması sebebiyle bürokratik sorunlarla karşılaşan, durumuna uygun bir tayin yapılmadığından kendi isteği üzerine emekliye sevk edilen Kâmil Miras (26 Haziran 1931) 25 Haziran 1940'ta Diyanet İşleri Riyâseti Müşavere Heyeti âzalığı görevine getirildi ve emeklilik yaşı dolduğu halde 24 Nisan 1943 tarihine kadar bu kadroda istihdam edildi. 30 Nisan 1957'de Anadoluhisarı'ndaki evinde vefat eden Kâmil Miras ertesi gün Kandilli Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecridü-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi* (IV-XII, İstanbul 1938-1948). Hadislerin şerhinde klasik kaynaklardan yararlanılmış ve Hanefî yaklaşımı esas alınmış, zaman zaman güncel konulara da girilmiştir. Birçok defa basılan eserin Türkiye'de hadis ve sünnet kültürünün yerleşmesine büyük katkısı olmuştur (bk. *et-TECRİDÜ'S-SARİH*). 2. *Târîh-i İlm-i Fıkıh* (İstanbul 1329/1331, 1331). Dârülfünûn-ı Şâhâne Ulûm-i Şer'iyye Şubesi'nde ve Medresetü'l-mütehassısın'da verdiği derslerin notları olup iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Eser genel fıkıh tarihi kitaplarından farklı olup bazı yenilikler taşır. 3. *Ahlâk-ı Şer'iyye Dersleri* (İstanbul 1330/1332). Âyet ve hadislerle İslâm ahlâkı mahiyetindeki eser tamamlanamamıştır. 4. *Ramazan Musahabeleri* (İstanbul 1949). Müellifin çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerinin kendisince gözden geçiril-

miş ve Sedat Miras tarafından yapılmış bir derlemesinden ibarettir. Kâmil Miras'ın *Dîn-i İslâm Tarihinden Emevî ve Abbasî Devirlerine Ait Kısımları*, *İlm-i Kelâm Tarihine Ait Tetkikler*, *Kur'an ve Tefsir Tarihi*, *Kur'an'ın Cem'i* adlı ders notu niteliğindeki eserlerinin baskı tarihleri ve halen mevcut olup olmadıkları hususunda bilgi bulunmamaktadır.

Maarif Vekâleti'nin şarkiyatçıların neşrettiği *İslâm Ansiklopedisi*'ni Türkçe'ye çevirmeye karar vermesi üzerine telif bir ansiklopedi hazırlamak, diğerinin yanlış ve eksik maddelerini ele alıp doğrularını göstermek maksadıyla yayımlanmaya başlanan *İslâm Türk Ansiklopedisi*'nin (1941-1948) tahrir heyetinde Eşref Edip Fergan, İsmail Hakkı İzmirlî, Ömer Rıza Doğrul ile birlikte yer alan ve 78. sayısından itibaren *İslâm-Türk Ansiklopedisi Mecmuası*'nın başmuharrirliğini yapan Kâmil Miras bu ansiklopedinin I. cildine on altı, yarım kalan II. cildine sekiz madde yazmış, "Tahrir Heyeti" imzasını taşıyan maddelere de önemli katkılarda bulunmuştur.

Kâmil Miras, Cessâs'ın *Ahkâmü'l-Kur'an*'ının İstanbul baskısının (1335-1338) musahhihlerinden olup Beyzâvî, Ali b. Muhammed el-Hâzin, Ebû'l-Berekât en-Neseî, Abdullah b. Abbas ve Ni'metullah b. Mahmûd'un tefsirleri gibi birçok ilmî eserin tashihinde de görev almıştır. Bunlardan başka *Sebülürreşâd*, *Hakka Doğru*, *İslâm-Türk Mecmuası*, *Son Posta*, *İslâm Dünyası* gibi dergilerde birçok makalesi yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Diyanet İşleri Başkanlığı Sicil Dosyası, nr. 23-2500; Emekli Sandığı Sicil Dosyası, nr. MÖ/102872; TBMM Arşivi Meclis-i Meb'ûsan Âzaları Sicil Dosyası, nr. 118, Dönem I, II ve III; TBMM II. Devre Afyonkarahisar Mebusu Sicil Dosyası, nr. 440; Ahmet Hamdi Akseki, *Yeni Hutbeleirim*, İstanbul 1937, II, 551-556; Ebû'lulâ Marîdî, *Huzur Dersleri* (nşr. İsmet Sungurbey), İstanbul 1966, II-III, 302-305; Ergün Aybars, *İstiklâl Mahkemeleri: 1923-1927*, Ankara 1982, s. 341, 358, 364; *Diyanet İşleri Başkanlığı Biyografik Teşkilat Albümü: 1924-1989*, Ankara 1989, s. 65; Mevlüt Güngör, *Cassâs ve Ahkâmü'l-Kur'an*'ı, Ankara 1989, s. 156; Niyazi İplikçioglu, "Afyon'un Yetiştirdiği Büyük Din Bilginini Profesör Kamil Miras ve Eserleri (1874-1957)", *IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (nşr. E. Emel Sarlık - Mehmet Sarlık), Afyon, ts. (Afyon Belediyesi), s. 151-152; *TBMM Zabıt Ceridesi, II. İntihab, II. İctima Senesi*, Ankara, ts. (TBMM Matbaası), XIV, 249-270; Kâzım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II. Dönem: 1923-1927*, Ankara 1994, II,

373, 559, 567, 585, 613; Nesimi Yazıcı, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Afyonlu: Prof. Kâmil Miras", *V. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 2001, s. 41-49; a.mlf., *Kâmil Miras'ın Hayatı ve Eserleri*, Ankara 2002; Eşref Edib, "Tahrir Heyetimizden Profesör Kâmil Miras", *İslâm-Türk Ansiklopedisi Mecmuası*, I/5, İstanbul 1940, s. 2; a.mlf., "Merhum Kâmil Miras", *SR, X/244* (1957), s. 290-291; Veli Ertan, "Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecridü-i Sarîh Mütercimi Prof. Kâmil Miras", *Diyanet Dergisi*, X/106-107, Ankara 1971, s. 122-125; a.mlf., "Vefatının Yıldönümü Nedeniyle Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecridü-i Sarîh Mütercimi Prof. Kâmil Miras", a.e., XXV/2 (1989), s. 13-22; Mehmet Bulut, "Diyanet İşleri Reisliği (Başkanlığı) 1341 (1925) Mali Yılı Bütçe Müzakereleri", a.e., XXXVI/1 (2000), s. 99-128; *Vakit, Hâkimiyet-i Milliye, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinin* 10-13 Temmuz 1926 tarihli nüshaları.

NESİMİ YAZICI

MİR'ÂT

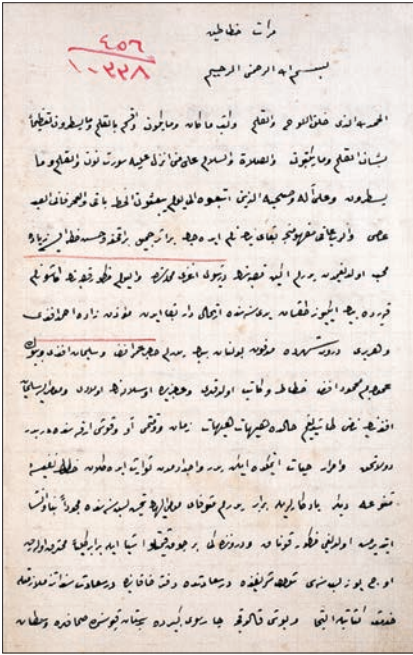
(bk. AYNA).

MİR'ÂT-ı HATTÂTİN

(مرآت خطاطین)

Eğimli Süleyman Efendi'nin
(ö. 1924)Habib Efendi'nin
*Hat ve Hattâtın*adlı kitabına zeyil olarak
kaleme aldığı eseri.

Eğimli Hattat Ahmed Efendi'nin oğlu olan Süleyman Efendi, ilk öğreniminin ardından İstanbul'a giderek 1888 Haziranında Defter-i Hâkânî Senedât Dairesi'nde kâtip olarak göreve başladı. Bu görevi sırasında kitapçılar ve hakkâklar çarşısında dolaşarak ilgisini çeken yazma eserleri ve hat levhalarını satın almış, zengin bir koleksiyon oluşturmuştur. Fakat bu koleksiyon daha sonra Çırçır yangınında yanmıştır. Yüksek fiyatları sebebiyle alamadığı eserlerin hattatlarını, cilt ve tezhip özelliklerini, tarihlerini yazmış, böylece kaynaklarda yer almayan pek çok hattat tesbit etmiştir. Bu hattatların mezar taşlarını da bularak ölüm tarihlerini kaydetmiş, ayrıca yaşayan hattatların bizzat kendilerinden aldığı bilgilerle araştırmasını genişletmiştir. Süleyman Efendi *Mir'ât-ı Hattâtin*'i yazarken *Tuhfe-i Hattâtin* ve *Devhatü'l-küttâb* adlı eserlerden de yararlanmıştır. Kitabın başında eserini Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne vakfettiğini belirten Süleyman Efendi giriş kısmında öz geçmişini ve bu çalışmadaki amacını anlattıktan sonra alfabetik sı-

Mir'ât-ı Hattâtîn'in müellif hattı nüshasının ilk sayfası (Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Bayezid, nr. 10.338)

rayla hattatlar ve eserleriyle ilgili bilgiler vermiştir.

Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde kayıtlı olan (Bayezid, nr. 10.337) *Hat ve Hattâtîn* adlı matbu eserin bir nüshası Süleyman Efendi'nin *Mir'ât-ı Hattâtîn*'i nasıl meydana getirdiği hususunda bize ışık tutmaktadır. Süleyman Efendi ilk çalışmasını bu kitap üzerinde yapmış, kitapta yer alan hattatlar hakkında elde ettiği ek bilgileri o şahıslarla ilgili bölümlerin kenarına kaydetmiştir. Eserde yer alan hattatlar hakkında topladığı bilgileri de kitabın sonuna eklediği sayfalara yazmıştır. Daha sonra bu bilgileri yeniden düzenleyerek eserini meydana getirmiştir. *Mir'ât-ı Hattâtîn*'in müellif nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Bayezid, nr. 10.338). Süleyman Efendi 129 sayfalık bu nüshayı âharsız, kareli deftere rik'a hattıyla yazmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlı olan (Yeniler, nr. 591) ve sonundaki fihrist hariç otuz yedi varaktan meydana gelen diğer nüsha, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi memurlarından Zekeriya Gözen tarafından 28 Kasım 1945 tarihinde istinşah edilmiştir. *Mir'ât-ı Hattâtîn*, çok kısa bilgiler vermekle birlikte bilinmeyen pek çok hattatı tanıması bakımından hat

sanatı tarihi için önemli başvuru kaynağıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Süleyman b. Ahmed, *Mir'ât-ı Hattâtîn*, Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 10.338, s. 1, 2, 3; a.e., TSMK, Yeniler, nr. 591, vr. 1^a, 1^b; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 11, 12; Muhittin Serin, *Hat San'atımız*, İstanbul 1982, s. 125; Mehmet Memiş, *Süleyman b. Ahmed'in Mir'ât-ı Hattâtîn Adlı Eseri* (yüksek lisans tezi, 1993), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 2, 3, 4; Abdülhamid Tüfekçioğlu, *İstanbul Kütüphanelerinde Hat Sanatı ile İlgili Yazma Eserler* (yüksek lisans tezi, 1994), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 19, 87.

MEHMET MEMİŞ

MİR'ÂTÜ'L-HAREMEYN (مرآة الحرمين)

Eyüp Sabri Paşa'nın
(ö. 1890)

Arap yarımadasına,
özellikle Mekke ve Medine'nin
kuruluşuna ve tarihlerine
dair eseri
(bk. EYÜP SABRİ PAŞA).

MİR'ÂTÜ'L-MAKÂSİD (مرآة المقاصد)

Topal Ahmed Rifat Efendi'nin
(ö. 1876)
tarikatlar ve Bektaşiliğe dair eseri.

Tam adı *Mir'âtü'l-makâsîd fî def'i'l-mefâsîd* olan eser Bektaşilik tarihi ve âdâb-erkânı hakkında bilgi veren ilk kapsamlı çalışmadır. Kendisi de Bektaşî olan müellif mukaddimede bütün tarikatların aynı asıldan çıktığını, aralarındaki tek farkın zikirlerinin hafî veya cehrî oluşunda bulunduğunu, tarikatlar arasında bir üstünlük kıyaslaması yapmak istemediğini söyler. Nûr-ı Muhammedî konusunu esere başlayan müellif ilk dört halife hakkında bilgi vererek Ferîdüddin Attâr'ın onlarla ilgili methiyelerini iktibas etmiş, on iki imamın isimlerini zikrettikten sonra silsileleri Hz. Ali'ye ulaşan Kâdiriyye, Rifâiyye, Desûkiyye, Bedeviyye, Şâzeliyye, Nakşibendiyye ve Bektaşîyye gibi tarikatların silsilelerini vermiştir. Kitapta Nakşibendiyye ve Bektaşîyye'nin Hz. Ebû Bekir'e de ulaşan bir silsilesi olduğu belirtilerek cehrî ve hafî zikir meselesine temas edilmiş, ardından her biri "der beyân-ı ..." ifadesiyle başlayan başlıklar altında itikadî, fikhî ve tasavvufî konular ele alınmıştır. Eserin yarından fazlasını oluşturan bu bölümde müellifin tamamen Sünnî bir

çerçeve içinde kaldığı dikkat çekmektedir.

Mir'âtü'l-makâsîd'in Bektaşî tarikatına ayrılan bölümü tarikatın piri Hacı Bektaş-ı Velî, ayrıca Bektaşiliğin âyin, âdâb ve erkânı hakkında ayrıntılı bilgi içerir. Bu bölümde ele alınan konulardan bazıları şunlardır: Tevellî (tevellâ) ve teberrîn (teberrâ) hakikati, derviş ve fakr kavramları, mürşid-i kâmilin özellikleri, "Nâdi Ali"nin şerhi, zikir telkini ve hırka giyme, tâc-ı şerif, Bektaşî âyini, Ehl-i beyt hakkında hadisler, on iki imam, on dört mâsum, on yedi kemer-bestenin isimleri. Eserin sonunda Bektaşî tarikatı mensuplarının çeşitli vesilelerle okudukları evrâd, dua, tercüman ve gülbank metinlerine yer verilmiştir.

Ahmed Rifat Efendi'nin bu eseri, Bektaşilik karşıtı çevrelerin önde gelen isimlerinden Harputlu İshak Efendi'nin, Abdülmecid Fırışteoğlu'nun Hurûfliğe dair *İşknâme* adlı eserinin kaleme aldığı *Kâşîfü'l-esrâr ve dâfiu'l-esrâr*'a (İstanbul 1288) yayımlandığı üzerine (İstanbul 1288) yayımlandığı *Kâşîfü'l-esrâr ve dâfiu'l-esrâr*'a (İstanbul 1291) reddiye olarak yazdığı ve basım masraflarının Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyal Vâlide Sultan tarafından karşılandığı kaydedilmektedir (Birge, s. 81). Ancak *Mir'âtü'l-makâsîd*'in hiçbir yerinde eserin *Kâşîfü'l-esrâr*'a reddiye olduğu konusunda bir işaret bulunmamaktadır. Bununla birlikte dikkat çeken savunma üslubu ve Sünnîliğe yapılan vurgudan hareketle eserin, Bektaşiliği Hurûflikle bir gören ve Bektaşîler'in kâfir topluluklarından daha alçak olduğunu söyleyerek (*Kâşîfü'l-esrâr*, s. 63) ağır suçlamalarda bulunan İshak Efendi'nin eserine bir reddiye olduğu söylenebilir. Müellifin Hurûfliği eleştirip Bektaşiliğin Hurûflikle alakası olmadığını belirtmesi ve kitabın adındaki "dâfiu'l-esrâr" (kötülüklerin uzaklaştırılması) ifadesi de bu görüşü teyit etmektedir.

Bektaşilik hakkında basılı ilk kaynak olan eserde (İstanbul 1293) Bektaşilikle ilgili iddialara cevap vermeyip mensubu olduğu tarikatı inanç ve uygulamalarıyla tanıtmayı tercih eden Ahmed Rifat Efendi'nin bu tavrı takıyye yapmakta olduğu kuşkusuna yol açmıştır. Ancak müellif veracağı cevapların yeni soruları gündeme getireceğini düşünerek böyle yapmış olmalıdır. Öte yandan eserin yazıldığı dönemde Bektaşilik üzerindeki kısıtlamaların tam anlamıyla ortadan kalkmadığı da unutulmamalıdır.